הלכה · משנה תורה · מפרשים · השגות הראב״ד · ספר נשים

# השגות הראב"ד על משנה תורה, הלכות אישות

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# השגות הראב"ד על משנה תורה, הלכות אישות

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/השגות-הראבד-על-משנה-תורה-הלכות-אישות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611161024v של הספרייה.

# תוכן העניינים


**פרק א** ..... 5
הלכה ד ..... 5
**פרק ב** ..... 5
הלכה ד ..... 5
הלכה ח ..... 5
הלכה יא ..... 5
הלכה יב ..... 5
הלכה טו ..... 5
הלכה כה ..... 6
**פרק ג** ..... 6
הלכה י ..... 6
הלכה טו ..... 6
הלכה כ ..... 6
הלכה כג ..... 6
**פרק ד** ..... 6
הלכה א ..... 6
הלכה ז ..... 6
הלכה ח ..... 7
הלכה ט ..... 7
הלכה יא ..... 7
הלכה יג ..... 7
הלכה טז ..... 7
**פרק ה** ..... 7
הלכה ג ..... 7
הלכה טו ..... 7
**פרק ו** ..... 8
הלכה ד ..... 8
הלכה יד ..... 8
**פרק ז** ..... 8
הלכה א ..... 8
הלכה טז ..... 8
הלכה יז ..... 8
הלכה כג ..... 9
**פרק ט** ..... 9
הלכה יח ..... 9
הלכה כא ..... 9
הלכה לא ..... 9
**פרק יב** ..... 10
הלכה ג ..... 10
הלכה ט ..... 10
**פרק יג** ..... 10
הלכה יד ..... 10
**פרק יד** ..... 10
הלכה טז ..... 10
**פרק טו** ..... 11
הלכה ח ..... 11
הלכה ט ..... 11
הלכה יג ..... 11
**פרק טז** ..... 11
הלכה ו ..... 11
הלכה כ ..... 11
הלכה כה ..... 11
הלכה כו ..... 11
**פרק יז** ..... 12
הלכה ח ..... 12
הלכה ט ..... 12
**פרק יח** ..... 12
הלכה ד ..... 12
הלכה ו ..... 12
הלכה יד ..... 12
הלכה יט ..... 12
הלכה כח ..... 13

**פרק יט** ..... 13
הלכה יב ..... 13
הלכה יג ..... 13
הלכה יד ..... 13
**פרק כא** ..... 13
הלכה ט ..... 13
הלכה י ..... 13
הלכה יא ..... 14
הלכה יז ..... 14
**פרק כב** ..... 14
הלכה ב ..... 14
הלכה ד ..... 14
הלכה י ..... 14
הלכה טו ..... 15
הלכה יח ..... 15
הלכה יט ..... 15
**פרק כג** ..... 15
הלכה ב ..... 15
הלכה ז ..... 15
**פרק כד** ..... 15
הלכה ב ..... 15

## פרק א

### הלכה ד

**קודם מ"ת וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל אין קדשה אלא מזומנת והיא המופקרת לכל אדם אבל המייחדת עצמה לאיש אחד אין בה לא מלקות ולא איסור לאו והיא הפילגש הכתובה בפסוק ובעלי הלשון דורשין פילגש מלה הפוכה ומורכבת פי שגל עומדת לפרקים למשגל ולשמש את הבית ופעמים למשכב. וי"ס שכתוב בהם פילגשים בלי קידושין עכ"ל:

## פרק ב

### הלכה ד

**היתה בת כ' שנה וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל זה השיעור איני יודע מהו והיה לו לומר היתה בת עשרים שנה שנכנסו בה שלשים יום עכ"ל:

### הלכה ח

**הרי היא ספק וכו'**. א"א ואם הביאה שתי שערות עדיין היא ספק בין נערות לבוגרת עכ"ל:

### הלכה יא

**בן כ' וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל שנכנס שלשים יום בשנת כ' עכ"ל:

**ולא הביא שתי שערות בזקן**. א"א אנו אין לנו אלא שזה שלא הביא ב' שערות בזקן הוא סימן סירוס וקי"ל כר"י דאפילו באחד מהם ואין אנו צריכים עוד לסימן אחר עכ"ל:

### הלכה יב

**עד שיהיה בן ל"ה וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל ולא אפילו נולדו בו השאר שהרי חסר סימן זה שהוא גדול מכולם עכ"ל:

### הלכה טו

**בן י"ג שנה ויום אחד**. כתב הראב"ד ז"ל נ"ל שזה היה שטף רוח ולא עיין בדבריו וטעה במה שסידר בבת כי הבת יש לה סימני בגרות והם סימן עליון אבל הבן אין לו סימן העליון וסימנין האמורים סימני סירוס הם ולא סימני בגרות ועד שיהא בן עשרים קטן הוא אע"פ שיש בו כל סימני סריס עכ"ל:

### הלכה כה

**וטומטום ואנדרוגינוס וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל ולמה בחזקת גדולים אלא יבדקו אם יש להם סימנין אם לאו דלענין הבאת סימנין הרי הם ככל אדם עכ"ל:

## פרק ג

### הלכה י

**אמר לה חצייך וכו'**. כתב הראב"ד אם שתי חצייך בפרוטה מקודשת בספק מפני שאין האשה מתקדשת לחצאין אותן של מעלה למה הן מתקדשות ודאי אלא בספק עכ"ל:

### הלכה טו

**כל העושה שליח וכו'**. כתב הראב"ד אין הנדון דומה לראיה דלענין שליח הגט גטו מוכיח עליו ולענין תרומה אין צריך עדים כלל. אבל בקידושין דאפילו שניהם מודים אינו כלום כי מודו השליח והשולח נמי לאו כלום הוא עכ"ל:

### הלכה כ

**לקוחין אלו וכו'**. א"א אין פרצה גדולה מזו ופי' משובש ששמע בתינח דקדש בכספא הוא שהטעהו בזה ועם כל זה לא היה לו לטעות ולא היה לו לכתוב עכ"ל:

### הלכה כג

**כל המקדש אשה וכו'**. כתב הראב"ד אין אנו נוהגין כן אלא מקדש ואח"כ מברך והטעם מפני שהדבר תלוי בדעת אחרים שאם תמאן האשה ולא תרצה הרי הברכה לבטלה. וזה הטעם לברכת האב שמברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו עכ"ל:

## פרק ד

### הלכה א

**אבל האיש שאנסוהו וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל והוא שיאמר רוצה אני עכ"ל:

### הלכה ז

**אבל גדול שקידש את הקטנה וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל זה השיעור לא מצאתי אותו מפורש ואם יאמר מפני שאמרו קטן בן שש יוצא בעירוב אמו והוא נקרא קטני קטנים במסכת כתובות וא"כ אפילו בן שש. וגם מה שאמר מבת עשר ולמעלה אף על פי שהיא סכלה ביותר (מקודשת למיאון. בת עשר) למד מפעוטות במסכת גיטין (ומה שאמר ואפילו היתה סכלה ביותר) והלא אמרו קטנה שאינה יודעת לשמור קידושיה אינה צריכה למאן ואם יודעת לשמור קידושיה אע"פ שאינה יודעת להבחין ולהכיר בעסקי נישואין

וקידושין צריכה מיאון. ואי קשיא לך אם כן שיעור הפעוטות למה נאמר אימא לך כדי להתקדש ע"י עצמה אבל אם קדשה אמה או אחיה לדעתה אפילו פחותה מפעוטות אלא שתדע לשמור קידושיה והכי איתא התם עכ"ל:

### הלכה ח

**כיצד מקודשת למיאון וכו'**. כתב הראב"ד זה אינו אלא מדרבנן והיא אינה יכולה למאן עכ"ל:

### הלכה ט

**חרש שנשא פקחת וכו' מותרת לבעלה החרש**. כתב הראב"ד טעה בזה שאינה מותרת לבעלה החרש שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו מן הנישואין עכ"ל:

### הלכה יא

**טומטום ואנדרוגינוס וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל ולמה הם צריכים גט מספק והלא אינם ראוים להנשא כלל עכ"ל:

### הלכה יג

**אשת איש שפשטה וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל אומר אני שאינה נאמנת אלא שתופסין בה קידושין אבל לא להנשא וליטול (בה) כתובה:

### הלכה טז

**המקדש אשה שחציה שפחה וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל דבר זה יש לו ב' פנים לא נודע מדבריו אם קטנה שגדלה גומרין קידושיה מן התורה אם לא אבל ממה שכתב למעלה נודע שהוא סבור שגומרין מן התורה ואמר שגם זו כמו כן קידושין גמורין מן התורה ואם הם קידושין גמורין מן התורה כי בא אחד וקידש אחר שנשתחררה למה אסרה על הראשון אלא אפילו לא בא אחר וקדשה קידושי הראשון אינם קידושין גמורין וצריך לחזור ולקדש כדי שתהיה לו לאשה גמורה עכ"ל:

## פרק ה

### הלכה ג

**המקדש בפירות וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל דוקא בשכר הבאת האפר והמים או מילוי המים עכ"ל:

### הלכה טו

**המקדש בהנאת מלוה כו'**. כתב הראב"ד ז"ל הראשונים פירשו כגון שהגיע זמן המלוה ליפרע ומעותיו בידה מזומנים לפרוע והיא היתה נותנת מיד ברצון דינר למי שמאריך

לה הזמן חדש אחד והאריך לה בשכר הקידושין מתקדשת וזהו דארוח לה זימנא וכ"ש מה שכתב הוא עכ"ל:

## פרק ו

### הלכה ד

**הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואחר כך התנה**. כתב הראב"ד ז"ל לא זו הדרך אלא אפילו אמר הכל קודם המעשה ואח"כ נתן הדינר הרי התנאי בטל משום דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן שאמרו אם יעברו דהיינו תנאי והדר ונתתם דהיינו מעשה וזה לא אמר כן אלא אמר הרי את מקודשת דהיינו מעשה והדר אם תתני דהיינו התנאי עכ"ל:

### הלכה יד

**יש מקצת גאונים וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל כבר כתבנו הטעם בספר משפטים בדברי האחרונים עכ"ל:צ"ל בס' קנין עיין מ"מ

## פרק ז

### הלכה א

**על מנת שירצה אבי וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל לא הסכים יפה לשמועה זו שהוא ר"ל דעל מנת שירצה אבי עד דאמר אין משמע ושמעתא לא אזלא הכי (אלא עד דאמר בפירוש מסתמא) עד שישתוק משמע הילכך שתק כששמע מקודשת ולתירוצא בתרא דשמעתא ע"מ שירצה אבא שלא ימחה משמע עכ"ל:

**על מנת שלא ימחה וכו'**. כתב הראב"ד אם לא מיחה היינו שתק א"כ מה בין שישתוק לשלא ימחה עכ"ל:

**מת הבן וכו'**. כתב הראב"ד ואפילו שמע קודם שמת הבן ולא מיחה שאין לו זמן למחאה אא"כ נתן לו זמן שלא ימחה בתוך כך וכך:

### הלכה טז

**והוכר העובר וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל לפי ההלכה לא נאמר הוכר עוברה מקודשת אלא לדעת ראב"י דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולית הלכתא כותיה:

### הלכה יז

**וכן אם נמצא מנה חסר וכו' נמצא בהם דינר רע כו' לא יחליפנו**. כתב הראב"ד ז"ל אינו כן דהכי איתא בגמרא כו' עכ"ל:

### הלכה כג

**המקדש על תנאי וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל אינו כן אלא א"כ כנסה סתם בעדים דהו"ל כמו שביטל תנאו בעדים עכ"ל:

## פרק ט

### הלכה יח

**העושה שליח וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל אין בלשון התוספתא אם לא עשה כו' אלא אם לא הוחזק ולעולם שעשאו שליח בעדים אלא שלא הוחזק אצלה שעשאו שליח בעדים שלא היה שליחות מפורסם במקום האשה אבל הוא שאמר לה פלוני עשאני שליח בעדים לקדש אותך ולאחר שעה קידשה סתם והוא אומר לעצמי נתכוונתי והיא אומרת למשלח נתכוונתי כיון שלא היה השליחות מפורסם הראשון מותר בקרובותיה כמי שאומר לא קדשתיה שהשליח מוחה על ידו אבל כשהוחזק בעדים אף הראשון אסור בקרובותיה שאין מחאת השליח מחאה אצלו לבטל שליחותו. לשון התוספתא לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קידשתיה והיא אומרת לראשון השני נעשה כאומר לאשה קידשתיך והיא אומרת לא קידשתני והיא כאומרת לראשון קידשתני והוא אומר לא קידשתיך. אמרה איני יודעת חזקה לשני. הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קידשתי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון אמרה איני יודעת שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס עכ"ל:

### הלכה כא

**המקדש אחת מחמש וכו'**. כתב הראב"ד מפני שהסכימו בגמרא ארוסה אין לה כתובה אלא אם כן כתב לה לפיכך הוצרך לכל זה ולא היה צריך לא לכתובה ולא לאבדה שאם התנה לה סתם אע"פ שלא כתב חייב ואלו הנשים כל אחת אומרת אותי קידש והתנה לי כתובה עכ"ל:

### הלכה לא

**אמר עד א' וכו'**. כתב הראב"ד זה המחבר נראה שבא לפרש ואינו אלא סותם. מתחלה אמר כשהיא מכחשת את העד שאמר מקודשת היא מותרת ולבסוף אמר אפילו כשיש עד אחד שמסייע אותה לא תנשא אבל בוא וקבל דבר אמת שאם היתה היא מכחישתו מותרת היא וכל שכן הוא אלא בשאינה מכחשת כגון דאמר עד אחד אביה קידשה ועד אחד אמר לא קידשה אי נמי פלוני זרק לה קידושין והיו קרוב לה ועד אחד אומר קרוב

לו היו והיא אינה מכחשת כלל בזה אמרו תרוייהו בפנויה קא מסהדי וכו' לכתחילה לא תנשא עכ"ל:

## פרק יב

### הלכה ג

**ואם מתה בחייו וכו'**. כתב הראב"ד א"א ירושת הבעל דבר תורה:

### הלכה ט

**וכל תנאי שבירושה בטל אע"פ שהוא ממון שנא' לחוקת משפט**. כתב הראב"ד ז"ל חסרון דעת אני רואה בכאן ומה צורך לחוקת משפט והיאך אדם יכול להתנות על דבר שלא בא לעולם ואיך יאמר לאביו או לאחד ממורישיו דין ודברים אין לי בנכסיך אחר מיתתך ואין אדם מקנה מה שאין לו בו שום זכות עכ"ל:

## פרק יג

### הלכה יד

**וכן היא שאמרה וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל אימתי בזמן שהן באות בגבולה אבל אם באה היא בגבולן אין מוציאין אותם בשבילה ממקומן אע"פ שהמדור שלו ואין להן בו זכות הואיל והוא רוצה בעמידתם אבל מבקשים מהן לסדר להן ענין שלא יצערו אותה בדירתן:

## פרק יד

### הלכה טז

**איש ואשתו וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל אין אני רואה בכאן פשרה לדיין ומשנתנו היא השמים ביני לבינך ואמרו בירושלמי כמה דשמיא רחיקין מן ארעא כן תהא האי אתתא רחיקא מן ההוא גברא כלומר שהוא פרוש ממנה וכן אמרו בהגדה שרה אמנו אמרה לאברהם אבינו השמים בינו לבינה שהרחיקה בשביל הגר ואם כמשנה ראשונה [הרי האמינוה מפני שיכולה לומר אינו יורה כחץ ואם כמשנה אחרונה] הרי אמרו יעשו סעודה והן מתרגלין זה עם זה ואין כאן מקום לחרמות מפני שהוא גנאי להן עכ"ל:

## פרק טו

### הלכה ח
**שהתה עשר שנים וכו'**. כתב הראב"ד אין לי חלק בדבריו שאין אומרין כן אלא בבעל שלישי אבל בבעל ראשון ושני יש לה כתובה שמא לא זכתה ליבנות מהם. ואומר אני שיש לה עיקר כתובה אבל לא תוספת שיאמר על דעת כן לא הוספתי לה עכ"ל:

### הלכה ט
**הוא אומר ממנה וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל בבעל ראשון ושני אף על פי שלא אמרה כן עכ"ל:

### הלכה יג
**ובכל זה משביעה שבועת היסת שלא הפילה**. כתב הראב"ד ז"ל אני איני רואה מקום לחרמות אלו שהרי חכמים האמינוה משום דלא מחזקה נפשה בעקרה ועוד כי הגירושין הוא שמחייבתו והכתובה מחלוקת אין בה עכ"ל:

## פרק טז

### הלכה ו
**וכן מקולי וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל והוא שכתב לה ממטבע היוצא אבל אם כתב לה מאתים דינרים סתם הדבר ידוע שהוא אחד משמנה בכסף צורי עכ"ל:

### הלכה כ
**התנית עמו וכו' אבל כו'**. כתב הראב"ד ז"ל איני מודה בזה שאם קדם הנאמנות למקח לוקח איהו דאפסיד אנפשיה עכ"ל:

### הלכה כה
**ואם היה הבעל קיים וכו'**. א"א שבועת התורה אין כאן שהרי כפירת שיעבוד קרקעות היא עכ"ל:

### הלכה כו
**האשה שאמרה לבעלה וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל דברים הללו במות טלואות הם ואין להם טעם אם אינה מעיזה פניה וכאילו גט יוצא מתחת ידה היא מה בין עיקר לתוספת והרי כתובתה יוצאה מתחת ידה שהכל כתוב בכתובה ועוד במשנתנו לא חילק והוא מחלק. וכבר כתבתי כל הצורך לאחד מן החברים לבטל כל אלו הדברים. ואני אומר שלא אמרו נאמנת להנשא לכתחלה ולא לגבות כתובתה אלא שתופסין בה קידושין או

שמא אם נשאת לא תצא וא"ת תינשא לכתחלה לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה עכ"ל:

## פרק יז

### הלכה ח

**מי שמת או גירש וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל זהו ע"ד הרב ז"ל ואינו מחוור כלל עכ"ל:

### הלכה ט

**הערב לאשה וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל מה שאמר אע"פ שקנו מידו אינו חייב לשלם לאו כלום הוא עכ"ל:

## פרק יח

### הלכה ד

**ומותר מזונות וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל אף אני כך הייתי סבור עד שראיתי בירושלמי פרק אלמנה ניזונת רב יהודה בשם שמואל ר' אבהו בשם רבי יוחנן אשת איש שמציאתה שלו הותירה מזונותיה שלו אלמנה שמציאתה שלה הותירה מזונותיה שלה עכ"ל:

### הלכה ו

**מתה האלמנה וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל דעתא קלישתא קא חזינא הכא וכי מפני שלא נשבעה קרא ליורשי הבעל יורשי כתובתה והלא הם אומרים שכבר נפרעה מכתובתה ונטלה צררי והורישוה אלא ודאי יורשי נדוניתה ונכסי מלוג שלה קוברין אותה ואף על פי שלא ירשו כלום עכ"ל:

### הלכה יד

**הניח נשים רבות אף על פי שנשאן זו אחר זו נזונות בשוה שאין דין קדימה במטלטלין**. כתב הראב"ד ז"ל ואפילו ניזונת מן הקרקע לפי שאין חיוב המזונות אלא לאחר מותו וכבר הגיע שעת החיוב לכולן בבת אחת והוה ליה כלוה ולוה וחזר וקנה שכולן שוים בו עכ"ל:

### הלכה יט

**אלמנה שבאה לב"ד וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל והלא מה שאמרו תשבע לבסוף ולא תשבע בתחלה העמידוה בששמעה בו שמת והיינו אלמנה עכ"ל:

### הלכה כח

**דין תוספת וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל לא כך כתב הרב אלפס ז"ל בהלכותיו ותמהנו עליו עכ"ל:

## פרק יט

### הלכה יב

**אין הבנים יורשין וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל הפלא ופלא וכי מזון הבנות תלוי בפרעון כתובתה והמחילה אינה אלא כפרעון ואם פרע הבעל כתובת אשתו לא יטלו בנותיו מזונותיהן עכ"ל:

### הלכה יג

**מי שצוה וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל רואה אני דעת המחבר הזה דמתנת ש"מ אינה כמשועבדין כלל ואינו כן מכמה ראיות המפורשות בגמרא שאין פנאי לכותבן אבל למזונות אלמנתו כיון דמחיים תפסה לה לא פקע שיעבודא אבל לגבי מזון הבנות וכ"ש לכתובת בנין דכרין כמשועבדין נינהו ופקע שיעבודן ומי שיש לו לב יבין ואל יטעה כלל באסיפותיו עכ"ל:

### הלכה יד

**בת הממאנת וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל מה שאינו כתב כי הממאנת אין לה לא בת ולא בן ולא שאלו עליה אלא על עצמה אם תחזור לבית אביה אם יש לה מזונות מן האחים או לא ופשטו שיש לה עכ"ל:

## פרק כא

### הלכה ט

**האשה ששברה כלים וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל לא מן השם הוא זה אלא מפני שהיא פשיעה בבעלים שהוא שכור לה בכל שעה עכ"ל:

### הלכה י

**כל אשה שתמנע וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל מעולם לא שמעתי יסור שוטים לנשים אלא שממעט לה צרכיה ומזונותיה עד שתכנע עכ"ל:

### הלכה יא

**האשה כל זמן וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל דברים שאינן כתב שלא דברו בגמרא אלא בשנתנו בן אחד להניק ופסקו לה מזונות אם צריכה יותר כדי צורך הולד חייבת לאכול משל בעלה כדי צורך הולד עכ"ל:

### הלכה יז

**שלמו חדשיו וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל אין הדעת סובלת שנכוף את האב להפריש בנו ממנו עד שיהא בן שש והלא הוא חייב לחנכו בתורה בן ארבע ובן חמש ואיך יחנכנו והוא גדל בין הנשים עכ"ל:

## פרק כב

### הלכה ב

**וכן אם הלך וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל אם חצר דידיה אפילו בסתם עכ"ל:

**אבל אם עדיין וכו'**. ואם חצר דידה אפילו בסתם עכ"ל:

### הלכה ד

**אבל הפקח וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל המחבר הזה למד ירושה מן הכתובה דכיון דפקח שנשא חרשת אם מתה תחתיו לא תקנו לה כתובה מן הסתם אף כאן אינו יורשה ואם כן אף חרש שנשא פקחת כן היא ואי משום שהיא בת דעת ונשאת לו מה שבידה זכתה לו מה שלאחר מיתה לא זכתה לו עכ"ל:

### הלכה י

**שומרת יבם וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל טעה בכל אלה דכיון דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וזכה בהן הבעל ידו עדיפא מידה וגבי יבם ידו כידה וחולק עמה בפירות נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל הכל שלו ואם מתה הוא יורש אותם כעיקר כתובתה דבמקום יבם כל מה שכתב לה בכתובה הרי הוא בחזקתה כעיקר כתובה. וכמדומה לי שטעה במשנה או משום משנת מי שמת שגורסים בה וכתובתה בחזקת יורשי הבעל ופירשו הגאונים שהמחלוקת שאמרו ב"ה נכסים בחזקתן שיחלקו בנכסי צאן ברזל היא שנויה ודמה לו שמשנה זו דומה לו ואינו כן דבמקום יבם כל מה שכתב בכתובה כעיקר כתובה הוא עכ"ל:

### הלכה טו

**וכן בעל שמכר וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל לא מצאתי מנכסי צאן ברזל שלא יהא מכרו קיים עד שיבא לעת הגבוי אלא רבן שמעון בן גמליאל ורבנן פליגי עליה בירושלמי פרק אלמנה לכהן גדול עכ"ל:

### הלכה יח

**ואף על פי שקנו מיד האשה ברצונה חוזרת וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל ולמה חוזרת ואם יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ותגבה ממנו בטול מקח למה ואיזה נחת רוח יהיה לו כשתחזור ותבטל מקחו ואי קשיא לך הא נמי קשיא לי מה בין נותנת לבעלה למוחלת כתובתה לבעלה מי לא עסקינן כשתמחול כתובתה לבעלה שיהו שלשה שדות בכללה והלא אמרו תוספת כתובה ככתובה למוכרת ולמוחלת, ולא היא מוחלת עיקר שעבודה מחלה ומעיקרו מעקרת אבל מוכרת ונותנת לא עקרה לעיקר שיעבודה וכדקיימא קיימא ומציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי עכ"ל:

### הלכה יט

**שאינה יכולה לומר וכו' שהרי אין הבעל וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל יצא וילמד לנערים ואילו מחלה כל כתובת' לבעלה היינו אומרים נחת רוח עשתה לבעלה מעתה אפי' בלא קנין עכ"ל:

## פרק כג

### הלכה ב

**התנה עמה קודם וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל כל מ"ש בכאן הכל הבל ורעות רוח עכ"ל:

### הלכה ז

**התנה עמה אחר נישואין וכו'**. כתב הראב"ד ז"ל נ"ל שחסר בכאן וקנו מידו ואע"פ שקנו מידו לסלוק הירושה אינו מועיל לפי שסלוק הירושה לאחר מותה היא ואינה הקנאה לשום אדם והוה ליה כקנין דברים והנישואין כבר חלין על הכל אבל תנאי דקודם נישואין לא חלו הנישואין אלא ע"מ שלא יירשנה ותנאי ממון הוא וקיים עכ"ל:

## פרק כד

### הלכה ב

**וכן הנושא שנייה וכו'**. כתב הראב"ד הרב ז"ל כתב כן ותמהנו עליו אילונית שלא הכיר בה למה יש לה תוספת עכ"ל: